

УДК 553.7(477.82)

О. В. Міщенко, к.г.н, доц. кафедри фізичної географії ,
СНУ імені Лесі Українки¹,

Л. М. Черчик, д.е.н., проф., завідувач кафедри менеджменту
СНУ імені Лесі Українки²

Цілющі джерела Волинської області

¹Кафедра фізичної географії

²кафедра менеджменту

Досліджено теоретичні основи формування природних водних джерел. Проведено аналіз природних водних джерел Волинської області, що мають історичне й сакральне значення для людини, обґрунтовано можливість їх використання в туристично-рекреаційній сфері.

Ключові слова: підземна вода, водне джерело, цілющі властивості джерел.

Mishchenko O. V., Cherchek L. M. Healing springs of Volyn region.The theoretical basis for the formation of natural water sources. The analysis of natural water sources Volyn region with historical and sacred value for the person reasonable possibility of their use in tourism and recreation.

Keywords: underground water, water source, the healing properties of sources.

Водним джерелом називають природний вихід підземної води на земну поверхню або на дно водойми [1]. Джерело з'являється там, де водоносний горизонт пересікається земною поверхнею, тобто у зниженнях рельєфу, на схилах ярів, балок тощо.

Джерела, які живляться верховодкою та безнапірними міжпластовими ґрунтовими водами, називаються низхідні [2]. Такі джерела функціонують лише під час випадання та інфільтрації атмосферних опадів, а в посушливі періоди року вони пересихають. Більшість таких джерел приурочено до ерозійних урізів річкових долин і тому їх ще називають ерозійними джерелами.

Висхідні джерела – це джерела, які живляться напірними водами і виходять на земну поверхню завдяки гідростатичному тиску [2]. Їхні виходи приурочені до країв областей артезіанських басейнів, або зон розвитку тектонічних порушень й спостерігаються у вигляді фонтануючих струменів води. Це можуть бути ерозійні джерела напірних вод, або джерела, що проклали собі шлях через відносно слабопроникні відклади, які перекривають водоносний горизонт.

Водні джерела мають велике значення для підтримання водного балансу поверхневих вод. Деякі з джерел представляють собою унікальну природну цінність, крім того це об'єкти пильної уваги вчених, багато з них мають значення як пам'ятки природи та історії. До того при виникненні надзвичайної ситуації, джерела часто єдине джерело питної води.

Волинська область розміщена в межах Волино-Подільського артезіанського басейну, в якому поширені прісні і мінералізовані підземні води [3]. Найбільше значення для формування сучасної гідрогеологічної ситуації мають водоносні горизонти неоплейтоценових та голоценових відкладів, а також верхньої крейди.

В умовах Волинської області природні джерела найчастіше знаходяться в долинах річок, у балках, ярах, тобто живляться верховодкою.

Територія Волинської області має значний потенціал природних джерел, з якими пов'язано чимало переказів та легенд, які можуть бути використані, як об'єкти розвитку рекреації в регіоні. За даними Волинського обласного управління водних ресурсів в області налічується 74 функціонуючих природних джерела, з них 13 освячені, проте за нашими дослідженнями загальна кількість функціонуючих джерел перевищує 84. Найбільша кількість природних джерел фіксується у Камінь-Каширському – 17, Маневицькому – 11, Ковельському – 11 районах. Безперечно в

процесі дослідження ці показники можуть змінюватися, оскільки низхідні безнапірні джерела вимагають екологічного та санітарного догляду через можливість замулення, пересихання, забруднення. В контексті цього дослідження нами проаналізовано природні водні джерела, які мають свою вікову історію й використовуються задля зцілення.

За переказом одне із прісних джерел Володимир-Волинського району розташоване поблизу Зимненського монастиря. Воно було освячено преподобним Варлаамом Печерським ще у 1065 р., а пізніше назване на його честь [4]. Так як джерело знаходиться в долині р. Луга й ця територія є заболоченою, болотисту низину осушили, джерело очистили від замулення, накрили дерев'яним зрубом, а у 2001 р. над джерелом було зведено каплицю.

Історія прісного джерела пророка Іллітаапостола Іоанна Хрестителя, що у Володимир-Волинському районі, досить давня. У 1888 р. мешканцями с. Орани побудована церква на честь Покрови Пресвятої Богородиці, а джерело поруч із храмом шанувалося, як святе місце. Місцеві селяни досі вважають воду із святого джерела цілющою, на підтвердження чого розповідають безліч випадків зцілення від хвороб. Наприкінці 50-х років 20 століття церкву було зруйновано, зникло і с. Орани, у занепад прийшло і святе джерело. У день пам'яті пророка Божого Іллі у 2010 р. після Божественної літургії з монахами Низкиницького монастиря, це джерело було освячене й укріплено до нього стежку, планувалося облаштування купальні. Однак, на сьогодні заростають травами стежина до джерела й саме джерело.

Неподалік від с. Будятич Іваничівського району розташована каплиця та цілюще джерело, яке ще у 1637 р. стало відомим своїми лікувальними властивостями. В той час біля джерела з'явилася ікона Божої Матері, яка пізніше була занесена до Будятичівського храму. За переказами вода цього джерела зцілювала від різних недуг. За радянських часів джерело неодноразово намагалися знищити місцеві партійці. У 60-х роках капличку на місці джерела було зруйновано, а джерело засипане землею. Старожили Іваничівського району розповідають, що для відновлення джерела сходились люди з усього села. Потайки у ночі та на світанку приходили сюди, щоб поклонитися святому місцю. Зараз до кринички їдуть люди з різних областей, навіть із-за кордону.

У с. Стара Лішня неподалік Іваничівського району розташоване прісне освячене джерело Святого Духа. Старожили цієї місцевості розповідають що вода була помічною тим, хто мав проблеми з зором, її давали пити або купали у ній тих дітей, котрі погано спали. За радянських часів джерело було занедбане. І у 90-х роках

закинуту садибу, на якій було джерело, викупило подружжя Зрумів. Джерело почистили, хрести відновили. Пізніше а із Закарпаття привезено скульптуру Божої Матері. Тепер цей куточок облагороджено, він доступний усім, хто прагне цілющої води.

За сім кілометрів від с. Сильне Ківерцівського району у лісі знаходиться колодязь із цілющою водою, де зцілювались хворі та віддавна молилися у разі посухи. 6 травня 2011 р. священниками було освячено каплицю, яку спорудили над колодязем. Криниця відома тим, що віддавна біля неї молилися в часи посухи, а також у день великомученика Юрія Переможця, За переказами стариків відомі кілька зцілень на тому місці.

Мешканці с. Куснище, що у Любомльському районі, розповідають, що вода із цілющого джерела, що б'є біля їхнього села, допомагає людям з хворобами нирок та печінки, а також позбавляє від тютюнокуріння. Нині на джерелі встановили капличку.

У с. Оконське Маневицького району знаходяться унікальні природні джерела, відомі як "Волинське диво". Джерела розташовані у оз. Окнище й складаються з двох потужних джерел карстових вод, де під сильним тиском джерельна вода вихлюпується формуючи на поверхні озера чашоподібні заглиблення. У 1899 р. оконське джерело описав відомий геолог і географ П. Тутковський. Температура цієї води увесь рік однакова, вона не піддається газуванню, довго зберігає свою свіжість, у своєму складі містить вапно, кухонну сіль, магній, що може свідчити про лікувальні властивості. Рівень води в озері є постійним, оскільки Окнище має сполучення з р. Оконкою та кількома ставками. Старожили с. Оконськ переказують легенду, відповідно до якої посеред села сформувалося потужне джерело, де вода під тиском досягала верхівок дерев. Потужність джерела налякала жителів, оскільки вони боялися що вода, затопить їх помешкання. Тому вони змушені закидати горловину джерела мішками з борошна.

Сьогодні оконські джерела є одним із чудес України. Сюди по воду приїжджають жителі не тільки області, а й інших регіонів України. Багато туристичних маршрутів, прокладено до "волинського дива".

Отже, природні джерела Волинської області мають не тільки цілюще лікувальне значення, а й цікаву багатолітню історію, що в перспективі може стати складовою туристично-рекреаційного потенціалу регіону. Насьогодні проводиться певна робота із відтворення і впорядкування замулених природних джерел, велику роль у цьому відіграють місцеві жителі та місцева церква. Однак кадастр природних джерел Волинської області не створено, не має відповідних органів державної влади, які б

здійснювали моніторинг за екологічним, санітарним, естетичним станом джерел, а для цього потрібна воля органів місцевого самоврядування й пересічних громадян.

Список використаних джерел

1. Дубей, Н. В. Гідрогеологія та інженерна геологія : підручник / Н. В. Дубей. - Івано-Франківськ : ІФНТУНГ Факел, 2008. - 244 с.
2. Левківський С. С. Раціональне використання і охорона водних ресурсів [Текст] / С. С. Левківський, М. М. Падун. – К. : Либідь, 2006. – 280 с.
3. Природа Волинської області / за ред. К. І. Геренчука. – Львів : ВО “Вища шк.” ЛДУ, 1975. – 147 с.
4. <http://a-starosta.narod.ru/index/0-68>